

TELEKI PÁL ÉS A CSERKÉSZET

MI A CSERKÉSZET?

A Vajdasági Magyar Cserkészszövetség 1992. évi alapszabálya szerint a cserkészlet „a polgárok önálló egyesülete és nevelési szervezetként, mindenki számára nyitott. Az egyesület nem politikai szervezet, és nem kapcsolódik egyetlen párthoz sem. A Szövetség azokon az elveken alapul, amelyeket a cserkészmozgalom megteremtője, Lord Robert Baden-Powell 1907-ben megfogalmazott és a Nemzetközi Cserkészszövetség 1922-ben jóváhagyott. A Szövetség alapcélja a tagság szellemi és testi fejlődésének elősegítése. Programjával arra neveli őket, hogy jó állampolgárok, fejlett személyiségek legyenek, a társadalom felelős tagjai, következetes keresztények és a cserkészszervezet hű tagjai”.

A Jugoszláv Felderítő Szövetség (Savez izvidača Jugoslavije) 1995-ben elfogadott alapszabályának függeléke (Aneks) ugyanezt tartalmazza, és még hozzáfűzi a következőket:

„– Skautski pokret je zasnovan na sledećim principima:

– Obaveza prema Bogu; odanost duhovnim načelima, vernost religiji koja ih izražava i prihvatanje obaveza koje iz toga proizlaze;

– Obaveza prema drugima; odanost svojoj zemlji u saglasnosti za unapređenje lokalnog, nacionalnog i međunarodnog mira, razumevanja i saradnje; učestvovanje u razvoju društva, sa priznavanjem i poštovanjem dostojanstva drugog čoveka i celovitosti sveta prirode.

– Obaveza prema sebi; odgovornost za razvoj sama sebe.”

Ezeket az eszméket a bibliai tízparancsolat mintájára 10 törvény fogalmazza meg. Ezek szövege országonként változik. Példának ismét csak az 1912 óta érvényben levő magyar és a Jugoszláv Felderítő Szövetség alapszabályában is szereplő, a cserkész-világszövetség által is képviselt 10 cserkész-törvényt idézzük.

„A Magyar Cserkészlet 10 törvénye:

1. A cserkész egyenes lelkű, és feltétlenül igazat mond.
2. A cserkész híven teljesíti kötelességeit, melyekkel Istennek, hazájának és embertársainak tartozik.
3. A cserkész, ahol tud, segít.
4. A cserkész minden cserkésztestvérének tekint.
5. A cserkész másokkal szemben gyengéd, magával szemben szigorú.
6. A cserkész szereti a természetet, jó az állatokhoz, és kíméli a növényeket.
7. A cserkész feljebbvalóinak jó lélekkel és készségesen engedelmeskedik.

8. A cserkész vidám és meggondolt.
9. A cserkész takarékos.
10. A cserkész testben és lélekben tiszta.”

A cserkésztörvények szövege a Jugoszláv Felderítő Szövetség alapszabályának függelékében: „Zakoni skauta:

1. Skautu je čast da mu veruju.
2. Skaut je odan.
3. Skautova dužnost je da bude koristan i da pomaže drugima.
4. Skaut je svima prijatelj i brat svakog drugog skauta.
5. Skaut je učtiv.
6. Skaut je prijatelj životinja.
7. Skaut sluša svoje roditelje, vođu svoje patrole ili višeg vođu bez pogovora.
8. Skaut se smeje i zvižduće u svim neprilikama.
9. Skaut je štedljiv.
10. Skaut je čist u misli, rečju i delu.”

TELEKI PÁL ÉLETÉT ÁTHATOTTÁK A CSERKÉSZET ESZMÉI

A cserkészet 1910-ben alakult meg Magyarországon. Teleki ekkor 31 éves. Már 43 éves, amikor 1922-ben Horthy Miklós kinevezi Magyarország főcserkészévé, és lemondásától, 1923. augusztus 13-ától, 44 éves korától egészen haláláig, tehát 18 éven át ő volt Magyarország tiszteletbeli főcserkésze. Ennek ellenére egyik kortársa és jó ismerőse (Koszterszitz József) így jellemezte a javakorában cserkészkedni kezdő Teleki Pált: „Maga is közénk állt, hordta ruhánkat, élte törvényeinket, végigcsinálta életünk romantikáját éppúgy, mint bajlódásait és küzdelmeit. A kis kaliberű emberek megmosolyogták, gyerekes kedvtelésnek könyvelték el, hogy maga is táborozott.” A cserkészek 4. világtalálkozójának (Jamboree), amelyet 1933. július 22-e és augusztus 15-e között Gödöllőn tartottak meg, ő lett a főparancsnoka. Rendkívüli tehetségével és akaraterejével, betegségét is legyőzve, a világválság nyomorúságában, a megcsönkített Magyarországon 5363 sátorban 18 000 magyar és 54 országból további 8000 cserkész táborozását oldotta meg nagyszerűen.

Teleki Pál arisztokratikus, meggyőződéses keresztény, polgári és nyugati orientáltságú (egyéniiségének teljes mértékben megfelelt az angol alapítású, de nemzetközi szemléletű cserkésztörvények. Megvizsgálhatnánk mind a tíz törvényt, és kimutathatnánk érvényesülésüket Teleki életében. Itt azonban legegyszerűbben rámutatunk a 4. cserkésztörvénnyel kapcsolatos álláspontjára. Ez a törvény minden cserkésztörvény-változatban a 4. helyen áll: „A cserkész minden cserkészt testvérének tekint.” A hatalomra kerülő fasiszta és nacionálszocialista ideológia totalitárius volt, és faji alapon állt, ki akart zárni „testvéri” köréből minden másként gondolkodót. Az olasz és a német vezetőség már az 1933-as Jamboree alkalmával tiltakozott amiatt, hogy Horthy Miklós és Teleki Pál magyar és angol nyelven köszöntötte a gödöllői Jamboree vendégeit és lakóit.

Horthy 1939. február 16-án nevezte ki Telekit miniszterelnökké. Telekinék szinte a legelső rendelete az volt, hogy már 1939. február 25-én betiltotta Szálasi náci pártját, a Magyar Nemzeti Szocialista Pártot, továbbá a Hungarista Mozgalom és Párt működését, ezzel is kimutatva, hogy szemben áll a náci és a faji alapon tevékenykedő rendszerekkel. Ugyanakkor azonban realitás volt

az is, hogy a trianoni diktátum revíziója az első és a második bécsi döntésekkel, olasz és német segítséggel vette kezdetét, és mindinkább erősödött az országban a német orientáltságú külpolitika, sőt a náci nyomás a belpolitikában is. A Teleki-kormány rá volt kényszerítve arra a kettős játszámára, amelyet Teleki utóda, Kállay Miklós is megpróbált alkalmazni. Amikor az 1940 telén megtartott országos cserkészgyűlésen a 4. cserkészttörvény revízióját követelték azzal az indoklással, hogy „nincs szükségünk olyan mozgalomra, amely a nemzetközi testvériséget és a pacifizmust írta zászlájára”, akkor Teleki Pál nagyon határozottan kijelentette, hogy „én pedig maradok a régi törvéynél”, és meg is indokolta: „Ha mi azt mondjuk, hogy minden cserkészt cserkésztestvérünknek tekintünk, akkor feltételezzük a másíkról is, hogy az a cserkész híven szolgálja saját hazáját oly módon, ahogyan azt minden cserkész kell hogy tegye: becsülettel. Aki nem így szolgálja, az nem cserkész és az nem testvér. Aki becsülettel szolgálja hazáját, azt úgy becsülöm, mint önmagamat!”

TELEKI PÁL NAGYSÁGÁNAK ÉS TRAGIKUS HALÁLÁNAK A CSERKÉSZET ESZMÉI IS JELENTŐS TÉNYEZŐI VOLTAK

A második világháború kitörése óta a magyar külpolitikának legfőbb törekvése a semlegesség megtartása volt. Teleki Pál miniszterelnök is minden erejével erre törekedett. Ezt a magatartását hangsúlyozta a cserkésztsízi összejöveteleken is, amelyekre 1939 óta mind gyakrabban került sor. 1940. december 15-én kelt levelében is a cserkészvezetők segítségét kérte ennek a politikának a megvalósításához: „Nekünk ezt az európai háborút át kell vészelünk . . . Ez a nemzeti ellenállóképesség az, ami nagymértékben hiányzik, és ami nekem a legnagyobb lelki nehézséget okozza.” Ezt a sajátos „magyar utat” Teleki komolyan akarta munkálni. Ezt bizonyítja 1939. július 24-én Hitlerhez és Mussolinihez írt levele a lengyel hadműveletek iránti semlegességről; az 1939. augusztusi üzenetváltás Teleki és lord Halifax angol külügyminiszter között a magyar semlegesség lehetőségéről; az 1940. február 10-ei ismételt üzenetváltás Teleki és Halifax között Magyarország semlegességéről, amely 1940 májusában is megismétlődik, a magyar–jugoszláv örökbarátsági szerződés 1940. december 12-én; és végül 1941. március 30-án Teleki Pál üzenete Londonba és Washingtonba, amit 1941. április 2-án Nagy-Britannia távirata követ a magyar semlegesség ügyében.

Mindezen lépések eredménytelenségén Teleki nem tudta magát túltenni, és egy pragmatikus „kurzusváltással” új politikát kezdeni. A Jugoszláviával kötött barátsági szerződés megszegése szöges ellentétben állt nemcsak Teleki neveltetésével, hanem az első cserkészttörvénnyel is: „A cserkész egyenes lelkű, és feltétlenül igazat mond!” Tartania kellett volna a 2. cserkészttörvényt is, hogy híven teljesítse kötelességét hazája és embertársai iránt: világosan látta, hogy ha nem követi a szigorú semlegesség követelményeit, hanem megadja magát a tengelyhatalmak és a magyar szélsőjobboldal követelményeinek, akkor hazáját is és a magyarságot is a pusztulás tragédiájába sodorja. Teleki már hónapokkal előbb úgy érezte, hogy ezekbe a feszültségbe belehal. Vannak viszont jelek, amelyek arra mutatnak, hogy gyenge és érzékeny fizikuma ellenére is bízott abban, hogy vállalni tudja és vállalni akarja ezeknek a sorsformáló problémáknak a megoldását. Ehhez nagymértékben igényelte a cserkészvezetők támogatását. 1940 januárja óta szinte egy hét sem múlt el anélkül,

hogyan a magyar cserkészvezetőkkel ne folytatott volna késő éjszakába nyúló beszélgetéseket a cserkészmozgalom értékeinek átmentéséről, elsősorban arról, hogy a szélsőjobboldali nyomás ellenére a legnehezebb háborús időkben se váljon militarista mozgalommá, hogy elkerülje a leventemozgalommal való fuzionálást, és megőrizze az alapító Bi-Pi szándéka szerinti értékeket. A cserkészvezetők részére 1941. március 31-e és április 2-a között Marczell Mihály atya lelkigyakorlatot tartott, amelyet április 3-án reggel közös áldozás fejezett volna be. Teleki komolyan készült a részvételre – meggyőnt, és április 2-án este meghagyta inasának, hogy készítse ki cserkészegyenruháját, mert reggel a bazilikában a cserkészekkel együtt akar áldozni. Ehelyett azonban az éjszaka revolver dörrent, és Teleki holtan várta a reggelt. Idegei fölmondták a szolgálatot, képtelen volt vállalni a cserkészttörvényben megszabott kötelességeket Istennel, hazájával és magyar népével szemben. A mai napig él azoknak a hipotézise, akik szerint a Gestapo végzett az ellenálló Telekivel, és úgy intézte a likvidációt, mintha öngyilkosság lenne.

Diákkoromban Telekinek két közeli barátja és bizalmasa volt a nevelőm. Koszterszitz József és Marczell Mihály a negyvenes évek végén és az ötvenes évek elején szóltak előttünk Teleki halálának a körülményeiről. Mindketten elvetették a Gestapo rendezte likvidálás elméletét, és nyíltan megmondták, hogy Teleki öngyilkos lett. Ugyanígy nyíltan megmondták azt is, hogy Teleki idegei felmondták a szolgálatot, és hogy tettét már nem beszámítható állapotban követte el; ezért, az öngyilkosok egyházi temetését tiltó kánoni előírásnak az a szakasza vonatkozott Telekire is, amely szerint a nem beszámítható állapotban öngyilkosságot elkövető egyházi temetésben részesíthető. Emiatt nem tettek eleget Teleki Pál utolsó kívánságának sem: „Kérem a Cserkész Szövetséget, hogy a gyász minden jelét mellőzze, és senki ne kísérjen. Teleki Pál.”

Teleki Pálban a magyar cserkészzet elvesztette legerősebb támaszát a háború és a militarizmus elleni magatartásában. Ennek ellenére a cserkészvezetőség 1941 után is megtett mindent, hogy a cserkészzet a militarista törekvések ellenére se legyen katonásdi, és hogy fasiszta és náci példára ne olvadjon be az 1941 és 1944 közötti állami ifjúsági szervezetbe, a leventemozgalomba. 1944. október 15-én Szálasiék bejelentették a Hungarista őrszem mozgalom létrehozását a cserkészzet helyett, de ezt már nem tudták realizálni. Az 1945 után hatalomra kerülő kommunista diktatúra a fasiszta és náci példát követte a cserkészettel kapcsolatban: A magyar belügyminiszter 1946. július 20-án feloszlatta a Magyar Cserkészszövetséget, és 1948. április 18-án beolvastotta az úttörőmozgalomba. Ugyanez történt az összes szocialista országban.

IRODALOM:

Bakay Kornél: Ragyogj, cserkészliliom. Budapest, 1989

Gergely Ferenc: A magyar cserkészzet története 1910–1948. Budapest, 1989

Teleki Pál: Merjünk magyarok lenni (idézetek Teleki Pál beszédeiből és írásaiból). Gödöllő, 1991

Zombori István (szerk.): Magyar cserkész – világcserkészzet. Szeged, 1989